

цінності, як набір базисних для більшості ідеологій цінностей, що уможливають порозуміння між людьми різних культур, релігій та ідеологій. Це наприклад: поцінування людського життя, особистості, її гідності, справедливості, свободи, соціального і міжнародного порядку, збереження культурної різноманітності тощо.

Ці позиції, актуалізовані політичними світовими кризами двадцятого століття, також були залучені до дослідницького арсеналу і увійшли в предметне поле дослідження політичних ідеологій сучасною політологією.

Як висновок можна зазначити наступне.

Певні перехідні, зламні періоди в історії людства, такі як революції, війни, економічні кризи тощо, загострюючи соціальні конфлікти та політичну боротьбу, породжували чи посилювали суспільний запит до науки на знання щодо можливого їх вирішення. Політичні ідеології, вплив яких на суспільні перетворення ставав особливо визначальним в ці періоди, піддавалися аналізу мислителями різних наукових шкіл та світоглядів. Історичні обставини, те як в цих умовах проявляв себе цей феномен суспільної свідомості, як, та які потреби політичного життя вирішував, актуалізувало наукову, дослідницьку увагу до певних сторін політичної ідеології та залишало поза цією увагою те, що в цей період видавалося не суттєвим. В продовж двох століть, накопичувалася певна сукупність проблем, позицій та підходів до їх вирішення, що увійшли до предметного поля дослідження політичної ідеології.

Список використаних джерел

1. Философский энциклопедический словарь. – М.: Издательство «Советская энциклопедия», 1983. – 840 с.
2. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика / Василь Лісовий. – Київ: Видавництво ім. О. Теліги, 1997. – 352 с.
3. Шмитт К. Понятие политического [пер. с англ.] / Карл Шмитт // Антология политической мысли в 5 т. / отв. ред. Алексеева Т. А. Т.2. – М., 1997. – С.290–310.
4. Шанталь М. Д. Политические идеи XX века / М. Д. Шанталь. – М.: Конкорд, 1995. – 226 с.

References

1. Fylosofskii entsyklopedycheskii slovar. – M.: Izdatelstvo «Sovetskaya entsyklopediya», 1983. – 840 s.
2. Lisovyi V. Kultura – ideolohiia – polityka / Vasyly Lisovyy. – Kyiv: Vydavnytstvo im. O. Telihy, 1997. – 352 s.
3. Shmitt K. Poniatie politicheskoho [per. s anhl.] / Karl Shmitt // Antolohyia politicheskoi mysli v 5 t. / отв. red. Alekseeva T. A. T.2. – M., 1997. – S.290–310.
4. Shantal M. D. Polytycheskie idei XX veka / M. D. Shantal. – M.: Konkord, 1995. – 226 s.

Fedorchenko V. M., candidate of political science, associate professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kiev), fvn65@ukr.net

The historical tradition of scientific definition of the subject field of the study of political ideologies in political science

The article summarizes the historical circumstances associated with the crises of social development, which actualized the public request for knowledge of the most important manifestations of ideologies in certain periods of the development of political life. There are determined the main causes of the formation of a historical – cognitive tradition, which laid the foundations for understanding the subject field of the study of political ideology in modern political science.

Keywords: political science, the subject of political science, political ideology, the scientific tradition of research.

* * *

УДК 32.019.52:008

Цумарєв М. І.,
заступник директора, Центральноукраїнський
інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий
навчальний заклад «Міжрегіональна Академія
управління персоналом» (Україна, Кропивницький),
zumar_ua@ukr.net

Поняття культури локальної демократії

Метою статті є встановлення змісту та істотних (специфічних і типових) ознак такого явища як культура локальної демократії.

Культура локальної демократії є особливою, специфічною сферою (частиною) локальної політичної культури, системою знань, цінностей, переконань членів територіальної громади стосовно законодавчо визначених механізмів локальної демократії (громадських слухань, зборів громадян за місцем проживання, діяльності органів самоорганізації населення місцевих референдумів), а також форми політичної участі у згаданих механізмах, зразків поведінки, соціальних норм, фундаментальних принципів і суспільних інститутів, що орієнтують суб'єктів на ті чи інші форми активності у політиці, забезпечують передачу накопиченого досвіду, сприяють стійкості локальної демократії в часі.

Поняття громадянської культури локальної демократії передає насамперед рівень усвідомлення громадянином громадських завдань, його практичної активності у справі втілення їх в життя. У цьому сенсі вона є структурним елементом громадянського життя і виявом ступеня зрілості суспільства, здатності забезпечення загальногромадянських інтересів, форм і механізмів вироблення і реалізації спільних рішень, узгоджених дій.

Сутність культури локальної демократії як феномену та суспільно-політичного явища виявляється у розкритті взаємозв'язків між особливою групою суспільних відносин, з оглядженям та реалізацією яких пов'язується виникнення та розвиток культури локальної демократії та суб'єктами (носіями) даної культури.

Подальших досліджень потребує проблематика культури локальної демократії як автономної системи, що розвивається за своїми, внутрішньо детермінованими законами; зміна і розвиток культури локальної демократії у часі і просторі.

Ключові слова: самоорганізація, соціально-культурний феномен, локальна демократія, локальна політична культура, культура локальної демократії.

Актуальність дослідження культури локальної демократії обумовлена нагальною потребою усунення перешкод становленню громадянського суспільства в Україні, які постають саме на рівні місцевих громад (локальних спільнот) [8, с. 6].

Культура локальної демократії є найважливішим показником активного громадянства, ініціативної поведінки і практичної співучасті індивідів у громадських справах, частиною політичної культури (точніше, її «локального» різновиду). Численність існуючих досліджень політичної культури (в залежності від застосованого критерію) свідчить про надзвичайну багатогранність цього явища. Для дослідження культури локальної демократії необхідно виокремити її специфічні і типові ознаки, щоб таким чином встановити зміст цього явища.

Завдання статті – встановити зміст та істотні (специфічні і типові) ознаки такого явища як культура локальної демократії.

Культура локальної демократії є частиною локальної політичної культури, яка відображає специфіку знань, цінностей, переконань членів окремих територіальних громад як щодо політики в цілому, так і щодо політики місцевого (локального рівня), та особливості участі даних територіальних громад у політичних процесах на зазначених рівнях. Політична культура – як і культура в цілому – складне і багатоаспектне явище (Див.: [9]). Аналіз різноманітних досліджень, дотичних до проблематики культури локальної демократії,

засвідчує три підходи до можливого трактування цього явища. В межах культурологічного підходу культура локальної демократії розглядається як одна з форм загальної культури суспільства, що становить систему матеріальних, духовних, психологічних та інших рис суспільства, які відображають суспільне ставлення до проблем розвитку демократії на місцевому рівні. З позицій політико-культурних досліджень, культура локальної демократії розуміється як частина політичної культури суспільства, що включає в себе комплекс політико-культурних, ідейно-теоретичних, поведінкових явищ, що формуються у сфері локальної демократії. Власне локально-політичний підхід трактує культуру локальної демократії як частину локальної політичної культури, що охоплює систему знань, цінностей, переконань, зразків діяльності територіальної громади або її частини та громадянина як члена територіальної громади відносно механізмів локальної демократії [1; 3; 5; 6; 14–20].

На думку авторитетних дослідників, найбільш стійкі політичні зв'язки (політичні субкультури) формуються на рівні територіальної громади (за місцем проживання) значною мірою обумовлені *локальними чинниками*, в межах населеного пункту або його частини, що зокрема обумовлено історичними, соціально-культурними, економічними та іншими чинниками місцевого політичного середовища, осягнення яких можливе в рамках комплексного дослідження згаданих чинників. Тобто комплексний підхід до дослідження культури локальної демократії як соціокультурного феномену, може дати найбільш повну характеристику формування культури локальної демократії в сучасній Україні (Див.: [7; 10]).

Як відомо, у процесі дефініції (лат. *definitio* – визначення) певного терміну має бути розкритим зміст (сене) об'єкту (предмету або явища) за допомогою опису його характерних (істотних) ознак [4, с. 80].

Відтак культуру локальної демократії необхідно розглядати як частину соціокультурної системи, яка розвивається разом з еволюцією політичних, соціальних, культурних реалій. На процес формування культури локальної демократії впливає значна кількість чинників: політичні, релігійні, національні, соціально-економічні тощо. Проте повної тотожності між розвитком культури локальної демократії та історією суспільства бути не може: культура є продуктом творчої діяльності людини, а історія людства включає як конструктивні, так і деструктивні, регресивні види життєдіяльності [13].

Аналіз концептуальних підходів до тлумачення культури дає можливість виявити різні змістові інтерпретації феномену культури локальної демократії. В одному випадку культура локальної демократії може визначатися як комплекс символів, церемоній та міфів, які повідомляють членам громади важливі уявлення про цінності і переконання, в іншому – як більш-менш тривала кон'юнктура сил, яка спонукає індивіда специфічно реагувати на певну мету [13].

Доцільно окреслити три модуси функціонування культури локальної демократії як феномену (як загального, особливого і одиничного), а саме: як сегменту культури людства (феномен самоорганізації ноосфери); як культури соціальної групи (громади; феномен самоорганізації певного сегмента суспільства навколо політичних цінностей); як культури особистості

(феномен самоорганізації індивіда, одиничний вияв варіативного особливого та інваріантного загального)¹.

На першому і другому рівнях функціонування культури локальної демократії репрезентують *політичний* (як основна сфера функціонування) та *правовий* (як регулятивна діяльність, що забезпечує всю сукупність відносин) *аспекти*. Кожен з цих аспектів не замикається в рамках зазначених сфер життєдіяльності суспільства. *Політична культура* передбачає наявність певних традицій, звичаїв, норм поведінки, які реалізуються у сфері політики, опосередкованих політичною діяльністю людей. «У контексті загальної культури суспільства політична культура постає як культура політичного мислення і політичної поведінки» [12].

Третій рівень функціонування культури локальної демократії – *«персональний»* її вимір – «якісні» характеристики позицій громадян, їх «політична свідомість». Культура локальної демократії як *культура особистості* виявляється у *ціннісному і ментальному аспектах* (тобто вона інтеріоризована в оцінках, відчуттях, знаннях, політичних орієнтаціях людини, що містять установки стосовно політичної системи та власної ролі в цій системі). *Ціннісний* її аспект виступає як культурний феномен, що може передаватися як традиція і визначає морально-етичну сторону відносин. Він є основою діяльності і включається автоматично завдяки знанням, умінням, досвіду. Цей шар виступає як стереотип, як звична службова, посадова поведінка, як конкретні, актуальні цінності і норми практичної діяльності. *Ментальний* вияв культури локальної демократії пов'язаний з реаліями функціонування політики. Теоретично сконструйовані цінності і норми культури локальної демократії, засновані на загальноприйнятих у «цивілізованому світі», не завжди можуть бути реалізовані в конкретних діях. Вони декларуються, але внутрішньо не завжди схвалюються і виконуються, створюється лише зовнішня видимість їхнього прийняття. Виникає внутрішній конфлікт. Це висуває проблему відповідності ідеальної моделі культури локальної демократії цінностям і нормам, які реально визначають дії і вчинки людей.

Всі згадані аспекти культури локальної демократії визначають формування власне інституту локальної демократії, ставлення суспільства до механізмів локальної демократії, усвідомлення необхідності їх застосування задля самостійного вирішення громадою проблем місцевого значення.

Еволюція політичних цінностей неминуче викликає до життя й еволюцію правових: вони взаємодоповнюють і взаємообумовлюють одне одного. В рамках становлення громадянського суспільства і правової держави формується модель правової поведінки індивіда, що полягає у діалозі влади і людини. З цієї точки зору політична культура як імманентна частина культури локальної демократії забезпечує функціонування

¹ Зразком нам послугував системний аналіз культури, запропонований видатним філософом О. Лосєвим: з'ясувати закономірності виникнення і розвитку явищ культури через відношення загального і конкретного (одиничного), тобто системно. При цьому останнє розуміється діалектично: загальне не відірване від одиничного, але є законом його виникнення; і одиничне не відірване від загального, але завжди є тим чи іншим його проявом і здійсненням [11, с. 219].

локальної демократії відповідно до норм цивілізованого суспільства, однією з головних складових якого є законність.

Важливим є те, що у кожному випадку наголошується на сукупності «певних людських відносин, ціннісних орієнтацій і пошуків» [9, с. 52], тобто – на *архетипах культури*. Це дає нам змогу виокремити такі *три основні архетипи культури локальної демократії: ціннісні орієнтації, комунікативна взаємодія, інституції*.

Ці архетипи в сукупності формують підсистему культури локальної демократії, які цілком доречно назвати відповідно – *світоглядною, діяльнісною, інституційною*. Архетипи культури зберігаються впродовж десятиків і сотень років і визначають особливості кожного типу культури (у нашому випадку – такого, як культура локальної демократії). Відносна стійкість цих форм дає змогу говорити про своєрідність (ідентичність) культури, що, однак, не виключає змінності, а передбачає лише стабільність форм існування у тривалому часовому інтервалі. *Архетипи утворюють структуру культури*, визначаючи в той же час її загальний вигляд і відмінність від інших культур (Див.: [9, с. 52]).

Формування самого поняття культури локальної демократії обумовлене нормативними, організаційними та практичними чинниками, які окреслюються через діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, політичних партій, громадських організацій, ініціативних представників громади, органів самоорганізації населення та засобів масової інформації. Поєднання даних чинників є передумовою демократичного розвитку суспільства в цілому, та активізації громад на локальному рівні.

До нормативних чинників належать:

- нормотворча діяльність Верховної Ради України та вищих органів виконавчої влади, результатом якої стало закріплення механізмів локальної демократії в: Конституції України; Законах України «Про місцеве самоврядування», «Про органи самоорганізації населення»; Постанові КМУ «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»; Постанові ВРУ «Про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні» тощо. Важливим чинником становлення культури локальної демократії стала Ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування;

- нормопроектна діяльність Верховної Ради України та вищих органів виконавчої влади щодо вдосконалення застосування механізмів локальної демократії та сприяння розвитку культури локальної демократії;

- нормотворча діяльність органів місцевого самоврядування, результатом якої є прийняття підзаконних актів що врегульовують особливості застосування механізмів локальної демократії на місцевому рівні, чільне місце серед яких посідають статuti територіальних громад.

До організаційних чинників відносяться:

- розробка та впровадження загальнодержавних програм підтримки розвитку локальної демократії на рівні парламенту та вищих органів виконавчої влади;

- розробка та впровадження органами місцевого самоврядування місцевих програм підтримки розвитку локальної демократії, інформування ними громадськості щодо можливостей локальної демократії

та проведення заходів спрямованих на їх популяризацію (круглі столи фокус групи, опитування громадської думки тощо);

- діяльність органів самоорганізації населення (як первинної ланки самоврядування та громадської представницької форми місцевого самоврядування) щодо інформування громади (що проживає на території відповідного ОСН) про можливості та здобутки у сфері вирішення питань місцевого значення;

- діяльність громадських організацій, політичних партій та засобів масової інформації щодо: реалізації проектів у сфері популяризації участі громади у врядуванні; формування громадської думки про можливості і перспективи застосування механізмів локальної демократії як ефективних інструментів вирішення питань місцевого значення; лобіювання прийняття та вдосконалення органами державної влади та місцевого самоврядування нормативних актів про врегулювання механізмів локальної демократії.

До практичних чинників належать:

- діяльність органів місцевого самоврядування щодо залучення громадян до участі в механізмах локальної демократії, проведення яких ініційовано органами місцевого самоврядування: громадських експертиз, зборів громадян, громадських слухань тощо;

- діяльність органів самоорганізації, громадських організацій, політичних партій, представників громади щодо ініційовання, організації та реалізації механізмів локальної демократії з метою ефективного з метою ефективного вирішення питань місцевого значення.

Спираючись на основні чинники формування культури локальної демократії, передусім доцільно визначити передумови її якісного розвитку, до яких належать:

- 1) згуртованість суспільства на рівні територіальної громади або її частини, усвідомлення можливості вирішення проблем місцевого значення шляхом застосування механізмів локальної демократії, готовність до мобілізації для їх здійснення;

- 2) розвиток елементів громадянського суспільства (громадських організацій, органів самоорганізації населення, засобів масової інформації, політичних партій тощо), діяльність яких спрямована на популяризацію та впровадження механізмів локальної демократії;

- 3) наявність нормативної бази на загальнодержавному рівні, що врегульовує можливість участі громадян як членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення;

- 4) наявність ефективного нормативно-правового регулювання механізмів локальної демократії на рівні органів місцевого самоврядування, які мають не тільки дублювати та тлумачити норми законів, але й вести цілеспрямовану нормотворчу діяльність, спрямовану на:

- подолання прогалів законодавства;

- спрощення механізмів залучення територіальної громади до вирішення питань місцевого значення;

- впровадження місцевих програм розвитку та популяризації механізмів локальної демократії з метою формування у громадян розуміння їх природи, доцільності та необхідності участі у вирішенні питань місцевого значення, залучення до процесу ухвалення рішень на рівні окремої громади;

- 5) цілеспрямована підтримка органами місцевого самоврядування ініціатив громади, громадських орга-

нізацій, органів самоорганізації населення тощо, щодо застосування інструментів (механізмів) прямої демократії, що надасть можливість усвідомлення важливості активної позиції громадян та їх реальний вплив на місцеву політику.

Отже, наш аналіз змісту локалізації політичної культури за територіальною ознакою (в межах територіальної громади або її частини на мікрорівні), дає можливість з'ясувати сутність і зміст культури локальної демократії.

Культура локальної демократії за своїм змістом є особливою, спеціалізованою сферою (частиною) локальної політичної культури, системою знань, цінностей, переконань членів територіальної громади стосовно законодавчо визначених механізмів локальної демократії (громадських слухань, зборів громадян за місцем проживання, діяльності органів самоорганізації населення, місцевих референдумів), а також форми політичної участі у згаданих механізмах, зразків поведінки, соціальних норм, фундаментальних принципів і суспільних інститутів, що орієнтують суб'єктів на ті чи інші форми активності у політиці, забезпечують передачу накопиченого досвіду, сприяють стійкості локальної демократії в часі.

Висновки. Поняття громадянської культури локальної демократії передає насамперед рівень усвідомлення громадянином громадських завдань, його практичної активності у справі втілення їх в життя. У цьому сенсі вона є структурним елементом громадянського життя і виявом ступеню зрілості суспільства, здатності забезпечення загальногромадянських інтересів, форм і механізмів вироблення і реалізації спільних рішень, узгоджених дій.

Сутність культури локальної демократії як феномену та суспільно-політичного явища виявляється у розкритті взаємозв'язків між особливою групою суспільних відносин, з оглядненням та реалізацією яких пов'язується виникнення та розвиток культури локальної демократії та суб'єктами (носіями) даної культури.

Список використаних джерел

1. Алмонд Г. Гражданская культура: политические установки и демократия в пяти странах / Г. Алмонд, С. Верба; пер. с англ. Е. Генделя. – Москва: Мысль, 2014. – 500 с.
2. Бабкіна О. В. Політологія. Навчальний посібник / Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. – К.: ВЦ, 2006. – 568 с.
3. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: монографія / Бебик В. М. – К., 2000.
4. Визначення // Філософський енциклопедичний словник [Текст] / Голова ред. В. І. Шинкарук; Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди. – К.: Абрис, 2002. – 744 с.
5. Вятр Е. Социология политических отношений / Е. Вятр. – М.: Прогресс, 1979.
6. Головатий М. Ф. Політична психологія: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Головатий М. Ф. – К.: МАУП, 2006. – 400 с. – Бібліогр.: с.386–397.
7. Даймонд Л. Консолідація демократії і політична культура / Даймонд Л. // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С.882–942.
8. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування: монографія / Куйбіда В. С. – К.: МАУП, 2004. – 432 с.
9. Кулє М. Ф. Філософія. Експериментальний ученик / Кулє М., Кулис Р. / Пер. с латыш. З. Осиповой. – Рига: «Zvaigzne ABC», 1998. – 716 с.
10. Ленд'єл М. Теоретико-методологічні засади аналізу локальної політичної культури / Мирослава Ленд'єл // Політичний менеджмент. – 2008. – №5 (32). – С.11–22.

11. Лосев А. Ф. Держание духа / Лосев А. Ф. – М.: Политиздат, 1988. – 366 с.
12. Політологія: підручник / Ред. О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. – К.: ВЦ «Академія», 2003. – 528 с.
13. Седых Н. И. Динамика политической культуры (социально-философский взгляд) / Н. И. Седых // Власть. – 2003. – №7. – С.15–22.
14. Свідзинський А. Самоорганізація і культура / Свідзинський А. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1999. – 288 с.
15. Соловей А. М. Політична культура сучасного українського суспільства (теоретико-методологічні виміри та суспільна практика) / Соловей А. М., Штерн В. Ю. // Науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – 2012. – Вип.9.
16. Шварценберг Р. Политическая социология / Р. Шварценберг. – М.: РАУ, 1992.
17. Шрамко О. Духовні засади національного виховання / Шрамко О. // Рідна школа. – №8 (907). – С.36–39.
18. Elazar D. The Generational Rhythm of American Politics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jcpa.org/dje/books/am-ch2.htm>
19. Huntington S. P. The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century / S. P. Huntington. – Norman (Oklahoma), 1991. – 325 p.
20. Rosenbaum W. Political culture (Basic concepts in political science) / W. A. Rosenbaum. – London: Praeger, 1975 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.abebooks.com/book-search/title/political-culture/author/rosenbaum-walter/>

References

1. Almond G. Grazhdanskaja kul'tura: politicheskie ustanovki i demokratija v pjati stranah / G. Almond, S. Verba; per. s angl. E. Gendelja. – Moskva: Mysl', 2014. – 500 s.
2. Babkina O. V. Politologija. Navchal'nyj posibnyk / Babkina O. V., Gorbatenko V. P. – K.: VC, 2006. – 568 s.
3. Bebyk V. M. Bazovi zasady politologii: istorija, teorija, metodologija, praktyka: monografija / Bebyk V. M. – K., 2000.
4. Vyznachenja // Filososfs'kyj encyklopedychnyj slovnyk [Tekst] / Golova red. V. I. Shynkaruk; Instytut filosofii' im. G. S. Skovorody. – K.: Abrys, 2002. – 744 s.
5. Vjatr E. Sociologija politicheskikh otnoshenij / E. Vjatr. – M.: Progress, 1979.
6. Golovatyj M. F. Politychna psihologija: Pidruch. dlja stud. vyshh. navch. zakl. / Golovatyj M. F. – K.: MAUP, 2006. – 400 s. – Bibliogr.: s.386–397.
7. Dajmond L. Konsolidacija demokratii' i politychna kul'tura / Dajmond L. // Demokratija: Antologija / Uporjad. O. Procenko. – K.: Smoloskyp, 2005. – S.882–942.
8. Kujbida V. S. Pryncypy i metody dijaj'nosti organiv miscevego samovrjaduvannja: monografija / Kujbida V. S. – K.: MAUP, 2004. – 432 s.
9. Kulje M. Filosofija. Jeksperimental'nyj uchenik / Kulje M., Kulis R. / Per. s latyš. Z. Osipovoj. – Riga: «Zvaigzne ABC», 1998. – 716 s.
10. Lend'jel M. Teoretyko-metodologichni zasady analizu lokal'noi' politychnoi' kul'tury / Myroslava Lend'jel // Politychnyj menedzhment. – 2008. – №5 (32). – S.11–22.
11. Losev A. F. Derzanie duha / Losev A. F. – M.: Politizdat, 1988. – 366 s.
12. Politologija: pidruchnyk / Red. O. V. Babkina, V. P. Gorbatenko. – K.: VC «Akademija», 2003. – 528 s.
13. Sedyh N. I. Dinamika politicheskoi kul'tury (social'no-filosofskij vzgljad) / N. I. Sedyh // Vlast'. – 2003. – №7. – S.15–22.
14. Svidzyns'kyj A. Samoorganizacija i kul'tura / Svidzyns'kyj A. – K.: Vydavnyctvo imeni Oleny Teligy, 1999. – 288 s.
15. Solovej A. M. Politychna kul'tura suchasnogo ukrai'ns'kogo suspil'stva (teoretyko-metodologichni vymiry ta suspil'na praktyka) / Solovej A. M., Shtern V. Ju. // Naukovyj visnyk Rivnens'kogo derzhavnogo humanitarnogo universytetu. – 2012. – Vyp.9.
16. Shvarcenberg R. Politicheskaja sociologija / R. Shvarcenberg. – M.: RAU, 1992.
17. Shramko O. Duhovni zasady nacional'nogo vyhovannja / Shramko O. // Ridna shkola. – №8 (907). – S.36–39.
18. Elazar D. The Generational Rhythm of American Politics [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.jcpa.org/dje/books/am-ch2.htm>
19. Huntington S. P. The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century / S. P. Huntington. – Norman (Oklahoma), 1991. – 325 p.

20. Rosenbaum W. Political culture (Basic concepts in political science) / W. A. Rosenbaum. – London: Praeger, 1975 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.abebooks.com/book-search/title/political-culture/author/rosenbaum-walter/>

Tsumariiev M. I., Deputy Director, Central–Ukrainian Institute under Private Jointed–Stock Company «Private Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management» (Ukraine, Kropyvnytskyi), zummar_ua@ukr.net

Concept of culture of local democracy

The purpose of the article is to establish the content and significant (specific and typical) signs of such a phenomenon as the culture of local democracy.

The culture of local democracy is an integral part of the local political culture, the system of knowledge, values, beliefs of members of the territorial community with respect to the legislatively defined mechanisms of local democracy (public hearings, citizens' assemblies at the place of residence, the activities of self-organizing bodies of the population, local referenda), and also forms of political participation in the mentioned mechanisms, the meanings of the submissions, the general norms, the fundamental aspects and the useful institutions that oppose the entities on these or other policies of activity in politics, ensure the transfer of the accumulated experience, confirm the sustainability of local democracy in time.

The concept of civic culture of local democracy conveys first of all the level of the citizen's awareness of public tasks, his practical activity in the implementation of them. In this sense, it is a structural element of public life and a manifestation of the degree of maturity of society; the ability to provide general civil interests, forms and mechanisms for developing and implementing joint decisions, concerted actions.

The essence of the culture of local democracy as a phenomenon and socio-political phenomenon is manifested in the disclosure of interrelationships between a particular group of social relations, with the comprehension and realization of which the emergence and development of a culture of local democracy and the subjects (bearers) of this culture is associated.

Further studies require the problems of the culture of local democracy as an autonomous system that develops according to its own, internally de-eminent laws; Change and development of culture of local democracy in time and space.

Keywords: self-organization, socio-cultural phenomenon, local democracy, local political culture, culture of local democracy.

* * *

УДК 323.1

Гай–Нижник П. П.,
доктор історичних наук, академік
Української академії наук, завідувачий відділу
історичних студій, Науково–дослідний інститут
українознавства МОН України (Україна, Київ),
Hai-Nyzhnyk@ukr.net

В. Липинський та УДХП в теорії і практиці Українського державотворення і політичного націонал–консерватизму (1900–1920 рр.)

Досліджується роль В. Липинського в становленні теоретичних основ сучасного українського націонал–консерватизму, у розвитку самостійницької ідеології в українському політикумі початку ХХ ст. Аналізується діяльність Української демократично–хліборобської партії за часів Центральної Ради, Гетьманату та Директорії, її програмні засади, а також роль у політичних процесах того часу В. Липинського, М. Міхновського, Д. Донцова, С. Шемета.

Ключові слова: Липинський, УДХП, націонал–консерватизм, Українська держава, Міхновський, Донцов, Гетьманат, Скоропадський.

Український консерватизм (теорія українського монархізму) – політична та ідеологічна теорія і доктрина, специфічний український варіант націонал–консерватизму, розроблений В'ячеславом Липинським¹

¹ В. Липинський народився 5 (18) квітня 1882 р. у с. Затурці на Волині, у родинному маєтку польського шляхетського роду Липинських. Зростав у католицькому, хліборобсько–шляхетському, культурно польському середовищі. Рід Липинських гербу Бродзіч, який походив з Мазовії, дав цілу низку діячів, що займали визначні становища серед тогочасної шляхти (серед них молодший брат Станіслав (н. 1884 р.) – доктор філософії, агроном–селекціонер). Родинне походження Липинського мало вирішальний вплив на формування його поглядів та ставлення

(сам В. Липинський називав цю теорію «українським гетьманським націоналізмом») у 20–х рр. ХХ ст. Пізніше він набув виразних організаційно–практичних рис у формі *Гетьманського руху* – громадсько–політичної націонал–консервативної течії прихильників відновлення соборної Української Держави у формі діїчного гетьманату родини Скоропадських, що діяв у ХХ ст. в Україні та за її межами й ідеологічно ґрунтувалася на монархічній теорії В. Липинського [15, с. 63–71].

Якщо ідеологічно український Гетьманський рух ґрунтувався на політичній теорії В. Липинського, то організаційно він бере витоки певною мірою від групи «Вільна Україна», Українського інформаційного комітету (УІК) Союзу визволення України (СВУ), з теоретичних засад й політичної практики Української демократично–хліборобської партії (УДХП) й історичного факту існування Української Держави (Гетьманату) 1918 р.

Згодом, в еміграції, монархічно–консервативну ідеологію у своїй фундаментальній теоретичній концепції розробив В. Липинський, який разом із однодумцями (С. Шеметом, О. Скорописом–Йолтуховським, Д. Дорошенком, М. Кочубеєм, А. Монтрезором, Л. Сидлецьким (С. Крилачем), М. Тимофіївим та ін.) дав поштовх до практичного відродження українського монархічно–гетьманського руху як рушійної сили новітнього українського політичного націонал–консерватизму. Його піонерами стали, зокрема, політичні організації утворені й керовані В. Липинським (Український союз хліборобів–державників; Братство українських класократів–монархістів, гетьманців [12, с. 430]) та гетьманом П. Скоропадським (Союз гетьманців–державників [13, с. 582], Українська гетьманська організація Америки та ін.) [17, с. 15–38].

Загалом, питома вага теоретично–ідеологічної та історично–політичної спадщини в історії українського націонал–консерватизму та Гетьманського руху нерозривно і тісно пов'язані з постатями В. Липинського та П. Скоропадського. Власне, якщо П. Скоропадський долучився до українського національно–політичного життя від кінця 1917 р. й у 1918 р., коли став гетьманом Української Держави, то В. Липинський став його активним адептом з початку ХХ ст. Сам він визначав початок своєї української політичної діяльності від 1900 р., наголошуючи, що за «переконанням своїм був завжди самостійником, але не належав до РУП (Револьюційної української партії), натомість брав участь в аспіраціях державницьких, що формувались тоді в Галичині» [35, с. 290]. В. Липинський був одним з небагатьох тогочасних «божевільних» українських громадсько–політичних діячів, що прагли здобуття Україною не автономії у складі федеративної Росії, а державної незалежності.

до життя. Навчався у Житомирській, Луцькій та Київській гімназіях. Перебування у Києві, де він був учнем І–ої Київської гімназії, безперечно, мало вплив на подальший розвиток його поглядів. Тут він потрапив до українського середовища, брав участь у зустрічах, які відбувалися у домі Марії Требінської. Про так званий «гурток Требінської» відомий український історик Н. Полонська–Василенко казала, що «там зустрічалися люди різного віку, різних політичних переконань, різних фахів, але об'єднані одним почуттям – любов'ю до України». В. Липинський приєднався до цього гуртка наприкінці 1890–х рр., а також долучився до так званих «хлопоманів».